

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата педагогічних наук, доцента
Дмитрієвої Оксани Іванівни
на дисертаційне дослідження Жук Валентини Володимирівни
**«Формування слухомовленневих навичок у дітей з кохлеарними
імплантами»**,

представлене на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка

У контексті сучасних освітніх реформ в Україні чільне місце посідає стратегія розвитку освіти дітей з особливими освітніми потребами, яка передбачає дотримання міжнародних принципів у сфері освіти, що реалізуються у процесі застосування новітніх педагогічних технологій. Особливого значення має дотримання світових стандартів у системі корекційно-розвивальної допомоги дітям з порушеннями слуху, оскільки ушкодження слухової функції впливає на природний шлях розвитку дитини, її пізнавальні можливості, мовленнєвий розвиток, взаємодію із соціальним середовищем.

В останні роки спостерігається стійка тенденція до збільшення чисельності дітей з порушеннями слуху, в тому числі з глибокими нейросенсорними порушеннями та глухотою. Збільшується й кількість дітей, які слухопротезовані системами кохлеарної імплантації, що зумовлює необхідність розроблення та впровадження педагогічних технологій, зорієнтованих на врахування особливостей слухомовленневого розвитку дітей зазначеної категорії. Водночас, на сьогодні науково-організаційне та навчально-методичне забезпечення процесу корекційно-розвивальної роботи з дітьми з кохлеарними імплантами залишається фрагментарним і недостатньо розробленим.

З огляду на соціальну значущість та недостатню теоретичну і методичну розробленість означеної проблеми, дисертаційне дослідження Жук Валентини Володимирівни, присвячене формуванню слухомовленневих навичок у дітей з кохлеарними імплантами, є актуальним.

Дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за напрямом «Теоретичні та методичні засади освіти дітей з особливими освітніми потребами», комплексних тем відділу освіти дітей з порушеннями слуху «Особистісно орієнтовані технології навчання дітей з порушеннями слуху в контексті соціокультурного підходу»

(Державний реєстраційний номер 0115U000202), «Теоретико-методичні засади навчання дітей з порушеннями слуху в умовах модернізації освіти» (Державний реєстраційний номер 0118U003346), «Науково-методичне забезпечення навчання дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху» (Державний реєстраційний номер 0121U108670).

У дисертаційній роботі правильно визначено понятійно-категоріальний апарат дослідження: чітко сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт і предмет, дібрано адекватні методи дослідно-експериментальної роботи. Дослідження доцільно організоване, у ньому забезпечено відповідність завдань та висновків, що логічно характеризує зміст основного тексту роботи.

Оцінюючи дисертаційну роботу за параметром новизни, варто зазначити, що здобувачем визначено науково-теоретичні засади технологізації слухомовленневого розвитку дітей з кохлеарними імплантами; з'ясовано сутність дефініції «слухомовленневий розвиток дітей з кохлеарними імплантами»; теоретично обґрунтовано взаємозв'язок та обумовленість чинників впливу на слухомовленневий розвиток дітей з кохлеарними імплантами; визначено зміст, напрями, етапи слухомовленневого розвитку дітей з кохлеарними імплантами; поглиблено та уточнено сутність понять «кохлеарна імплантація» з позицій комплексності та багатоаспектності, уявлення про особливості та умови слухомовленневого розвитку дітей з кохлеарними імплантами; подальшого розвитку у дослідженні набули положення про значення раннього втручання для слухомовленневого розвитку дітей з кохлеарними імплантами та вплив організації корекційно-розвивального впливу на слухомовленневий розвиток зазначеної категорії дітей з особливими освітніми потребами.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

У першому розділі, «Теоретичні основи формування слухомовленневих навичок у дітей з кохлеарними імплантами», визначено теоретичні підходи до проблеми слухомовленневого розвитку дітей з порушеннями слуху; розкрито зміст основних понять; представлено результати аналізу зарубіжних і вітчизняних досліджень особливостей формування слухомовленневих навичок у дітей з кохлеарними імплантами; презентовано модель формування слухомовленневих навичок.

Відповідно до логіки аналітико-пошукової роботи у розділі встановлено теоретичні засади корекційно-розвивального впливу на слухомовленневий розвиток дітей з порушеннями слуху, які ґрунтуються на біопсихосоціальной моделі особистості, особистісно орієнтованій парадигмі, функціональному, середовищному, компетентнісному підходах;

представлено історико-генетичний аналіз проблеми, який засвідчив, що розвитку слухового сприймання у сурдопедагогіці традиційно надається важливе значення, активізація його ресурсу відіграє важливу роль у роботі з мовленнєвого розвитку дітей з порушеннями слуху; здійснено категоріально-аспектний аналіз поняття «слухомовленнєвий розвиток».

Технологію кохлеарної імплантації у I розділі дослідження розглянуто з медико-технічних, соціальних, педагогічних та економічних позицій не лише як слуховідновлювальну операцію, а й як комплекс заходів, метою якого є суттєве покращення орієнтування особи в акустичному середовищі, якості її життя у соціумі, а також її пізнавального та мовленнєвого розвитку. У роботі охарактеризовано процес розвитку технології кохлеарної імплантації за показниками віку пацієнтів, цілей втручання, якості слухового сприймання аудіосигналів носіями кохлеарних імплантів, кількості імплантів, визначено особливості слухового сприймання з використанням систем кохлеарної імплантації, проаналізовано взаємозв'язок чинників впливу на ефективність кохлеарної імплантації.

У другому розділі, «Сучасний стан корекційно-розвивальної допомоги дітям з кохлеарними імплантами», представлено констатувальний етап експерименту: окреслено алгоритм корекційно-розвивальної допомоги дітям з кохлеарними імплантами; визначено освітні моделі, у межах яких здійснюється корекційно-розвивальна робота із слухомовленнєвого розвитку дітей з кохлеарними імплантами в Україні; охарактеризовано освітній контекст слухомовленнєвого розвитку дітей з кохлеарними імплантами; визначено стан сформованості слухомовленнєвих навичок у дітей з кохлеарними імплантами різного віку, які отримують корекційно-розвивальні послуги у спеціальних закладах освіти.

У третьому розділі, «Технологія слухомовленнєвого розвитку дітей з кохлеарними імплантами», обґрунтовано концепцію формувального етапу дослідження, представлено технологію слухомовленнєвого розвитку а також результати формувального етапу експерименту.

З'ясовано, що складові технології, цільовий, концептуальний, змістовий та професійно-компетентнісний блоки, забезпечують її цілісність та, водночас, різновекторність. Визначено організаційні, педагогічні і функціональні умови слухомовленнєвого розвитку дітей з кохлеарними імплантами. Технологією передбачено роботу з різними суб'єктами корекційно-розвивального впливу: педагогами – за програмою підвищення кваліфікації, батьками – у межах функціонування «батьківських шкіл», дітьми – під час реалізації змісту процесу слухомовленнєвого розвитку.

На основі методологічних підходів, результатів теоретичного аналізу дисертанткою розроблено, науково обґрунтовано та апробовано у

педагогічній практиці змістово-методичне та організаційно-технологічне забезпечення корекційно-розвивального впливу на слухомовленневий розвиток дітей з кохлеарними імплантами, що відображено у визначенні змісту мовленнєвої лінії програми розвитку дітей дошкільного віку з порушенням слуху (Програма розвитку дітей дошкільного віку зі зниженим слухом «Стежки у світ»), серії методичних посібників для педагогів («Освіта дітей з порушеннями слуху: сучасні тенденції та технології», «Новий формат освітнього середовища: діти з порушеннями слуху у дошкільлі» та ін.); методичних рекомендаціях для батьків («Дитина з порушенням слуху: навігація для батьків» та ін.); у освітньо-професійній програмі підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти та установ, які надають освітні послуги дітям з порушеннями слуху.

Позитивної оцінки заслуговує здійснений дисертанткою аналіз сучасного зарубіжного та вітчизняного досвіду корекційно-розвивальної допомоги дітям з кохлеарними імплантами, у тому числі раннього втручання як важливої складової цього процесу.

Варто зазначити, що дисертанткою правомірно актуалізовано потенціал спеціальних закладів освіти (навчально-реабілітаційні центри, спеціальні школи та заклади дошкільної освіти) щодо надання корекційно-розвиткових послуг не лише дітям з кохлеарними імплантами, які здобувають освіту в спеціальних школах та навчально-реабілітаційних центрах, а й навчаються в інклюзивних закладах. З огляду на ресурсні можливості та специфіку роботи спеціальних закладів освіти, перспективним визнано організацію на їх базі центрів раннього втручання, завданням яких має бути здійснення доопераційного та післяопераційного супроводу дітей з кохлеарними імплантами.

Позитивної оцінки заслуговує організація констатувального етапу дослідження, побудованого у два етапи: на першому етапі проаналізовано медико-технічний, соціальний та освітній контекст слухомовленнєвого розвитку, на другому – визначено рівні сформованості слухомовленнєвих навичок дітей з кохлеарними імплантами. Широка вибірка учасників експерименту, доречне використання дослідницького інструментарію (авторських анкет для педагогів та батьків, діагностичних тестів), використання методів якісної та кількісної обробки даних забезпечують достовірність експериментальних даних.

Розроблена здобувачем та презентована у дисертації технологія, безперечно, має значну практичну цінність як інструментарій для формування слухомовленнєвих навичок та засіб підвищення якості організації корекційно-розвивального процесу з дітьми з кохлеарними імплантами. Ефективність технології слухомовленнєвого розвитку дітей з

кохлеарними імплантами засвідчують показники сформованості слухомовленневих навичок за результатами її впровадження.

Зазначене вище підтверджує теоретичну і практичну значущість здійсненого Жук Валентиною Володимирівною наукового дослідження.

Таким чином, можемо констатувати, що дисертаційна робота Жук Валентини Володимирівни за своїм змістом, стилем викладу і розкриттям основних положень, висновків, здобутих експериментальних результатів та їх опрацюванням є завершеним комплексним, самостійним дисертаційним дослідженням.

Результати та основні положення дисертаційного дослідження висвітлено у 34 публікаціях, серед них: 2 посібники, 11 статей, у тому числі 1 у наукових періодичних виданнях інших держав, 10 статей у наукових фахових виданнях України, з яких 1 у виданні, що включено до міжнародних наукометричних баз; 5 публікацій апробаційного характеру; 16 інших публікаціях.

На основі аналізу змісту цих публікацій можна зробити висновок, що наукові положення, висновки і рекомендації, які було отримано в результаті здійсненого дослідження, у друкованих працях Жук Валентини Володимирівни викладено ґрунтовно.

Структурна побудова, зміст, висновки, представлені в авторефераті, повністю відображають основні положення здійсненого дослідження.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, відзначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі зауваження й побажання щодо змісту роботи:

1. У роботі представлено аналіз нормативної бази, окремих постанов, інструктивних листів щодо супроводу осіб з кохлеарними імплантатами. Однак, не зазначено, чи є необхідність в удосконаленні законодавства та як саме це сприяло б оптимізації процесу слухомовленневого розвитку дітей з кохлеарними іплантатами.

2. У дисертаційному дослідженні розглядається процес слухомовленневого розвитку дітей з кохлеарними імплантатами, які отримують корекційно-розвивальні послуги у спеціальних закладах освіти. Проте, не всі діти з кохлеарними імплантатами навчаються або відвідують корекційні заняття у спеціальних закладах освіти для дітей з порушеннями слуху, значна частина їх навчається у закладах для дітей з порушеннями мовлення, інклюзивних закладах, відвідує корекційні заняття у Центрах слуху і мовлення, отримує корекційну допомогу у приватних фахівців. Такі діти не увійшли до експериментальної групи. Однак, цікавим і показовим могло б бути порівняння рівнів слухомовленневого розвитку дітей з кохлеарними

імплантами, які здобувають освіту та отримують корекційно-розвивальні послуги у різних інституційних закладах.

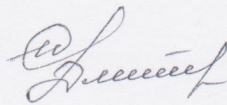
3. У роботі зазначено, що матеріали дослідження використано у авторських розділах низки навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій. Вважаємо за доцільне опублікування матеріалів дослідження в окремому посібнику, присвяченому впровадженню розробленої технології слухомовленневого розвитку дітей з кохлеарними імплантами.

Разом з тим, висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи.

Отже, аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Жук Валентини Володимирівни «Формування слухомовленневих навичок у дітей з кохлеарними імплантами» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення, заслуговує на позитивну оцінку, відповідає пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами), а його автор, Жук Валентина Володимирівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент:

доцент кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка,
кандидат педагогічних наук, доцент

Оксана ДМІТРІЄВА

